

مدارس قدیم مشهد

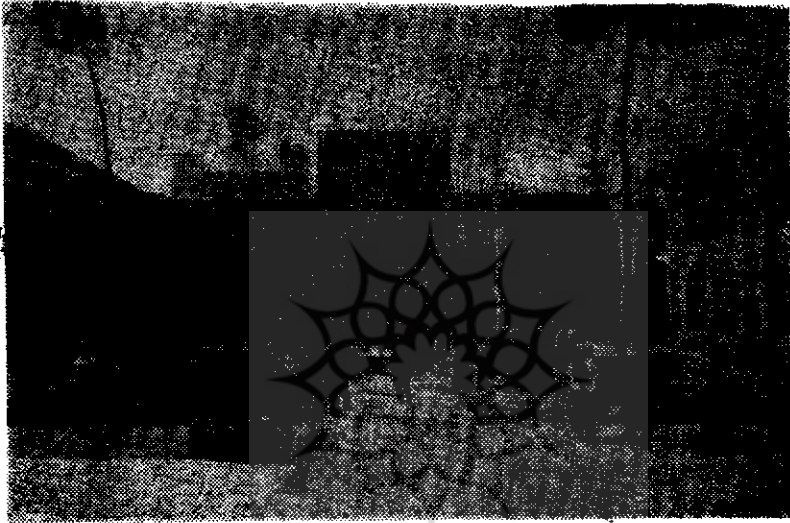
-۳-

مدرسه میرزا جعفر

یکی از بناهای تاریخی عهد صفوی مدرسه میرزا جعفر است که بنام واقف مشهور و معروف گردیده . درباره میرزا جعفر و شرح حال او آنچه معروفست داستانیست که بیشتر بافسانه شبیه است تا حقیقت ، و آن اینکه او در آغاز جوانی تهیدست بوده و از شدت فقر بیلابد هند سفر کرده ، در یکی از شهرهای آن سرزمین به خدمتگزاری شخصی ثروتمند و بی‌اولاد درآمد ، او را صندوقی بود که نفوذ و جواهرات خویش را در آن پنهان میکرد و کسی را ازین راز اطلاعی نبود، چون مرد ثروتمند بمرد و اموالش را به حراج گذاشتند میرزا جعفر که نوکر متوفا بود تنها همان صندوق محتوی جواهرات را به بهاء ناچیزی خرید ، و از آنروز بیعد مردی ثروتمند گردید ، و پس از مدتی قصد دیار خویش کرد ، ولی حاکم آن دیار ویرا مانع شد و گفت فقیر

باینجا آمده‌ای اکنون اینهمه ثروت را نمیتوان ازین مملکت بیرون برد، میرزا جعفر پاسخ داد: ای امیر ثروت بجای گذارم بدان شرط که عمر از دست رفته مرا بمن بازگردانی، چه مدتی است که در این سرزمین نقدینه عمر خویش را از کف داده‌ام تا این نقود بکف آورده‌ام. امیر را از این لطیفه خوش آمد و او را اجازه خروج داد.

نمای داخلی قسمتی از مدرسه میرزا جعفر

پیداست که این قضیه معمول می‌باشد، زیرا در اصل معلوم نیست که بانی این مدرسه به‌هند رفته باشد. البته ویرا برادری بوده بنام میرزا طاهر خان وزیر که از محترمین هندوستان بود و بازار و مسجد وزیر خان - بنام اوست، چنانچه از متن وقفنامه استفاده میشود.

بموجب وقفنامه‌ایکه موجود است، واقف این مدرسه میرزا جعفر تاجر خراسانی فرزند میرزا محمد تقی مشهدی دارای موقعیت خاصی بوده و از معارف و شخصیت‌های برجسته خراسان بشمار میرفته، او مردی دانش دوست و خوش ذوق و متدین بوده است.

میرزا جعفر برای طلاب علوم دینی که در این مدرسه تحصیل کنند و جهت آباد ماندن این بنا، موقوفاتی تعیین کرده که تولیت آن مادام الحیاة

بعهد واقف بوده و بعد از او پسرزند ارشدش که میرزا ابوالحسن بوده و همچنین فرزندان بعدی که اکنون در دست هشتمین اولاد میرزا جعفر، آقای شیخ محمد باقر سر و قد مقدم میباشد .

مدرسه میرزا جعفر در زاویه شرقی صحن کهنه واقع و قبر میرزا جعفر در سردر دوم مدرسه قرار گرفته است. تاریخ بنای آن در سال ۱۰۵۹ هجری بوده و از لحاظ بنا و مکان از بهترین مدارس مشهد مقدس رضوی میباشد ، که حدود سه هزار متر مربع مساحت آنست و اطراف آن حجره های دو طبقه ساخته شده و هر اتاقی اعم از تحتانی و فوقانی دارای ایوانی است . نمای داخلی آن با کاشی های معرق ممتاز زینت شده ، در کتیبه ایوانهایش اخباری در فضیلت علم و علماء با خطوط درشت نوشته شده .

این مدرسه بسال ۱۲۸۵ هـ . بامر ناصرالدین شاه قاجار وسیله والی خراسان حاجی محمد ناصر خان ظهیرالدوله مرمت گردید و کتیبه های فعلی یادگار همان روزگار است .

در کتیبه سر در ورودی این مدرسه بر کاشی بخط زرد این عبارتست :
 قدامر بعمارة هذه المدرسة السلطان بن السطان والخاقان بن الخاقان
 بن الخاقان ابوالمظفر ناصرالدین شاه قاجار خلداله ملكه و دولته
 و افاض على العالمين برة وعدله واحسانه . کتبه فی شهر جمادی الاولی .
 احمد بن شهید ۱۲۸۵ .

کتیبه بالای ایوان جنوبی بر کاشی بهمان خط نگاشته شده :
 قد وفق بعمارة هذه المدرسة بعد ما درست آثارها امثال الامر السلطان
 الاعظم والخاقان الافخم ادام الله ايام دولته ... اعلام نصرته نصیر
 الملة السنية الملقب بظهیرالدولة العلیة محمد ناصر خان والی
 مملکت خراسان . کتبه احمد بن شهید سنه ۱۲۸۵ .

این مدرسه را کتیبه های بسیاریست که این مختصر را گنجایش ذکر آن نیست .

خوشنویسانیکه نامشان بیادگار مانده عبارتند از : محمد رحیم مدرس همین مدرسه که کتیبه دور ایوان در مدرسه را نگاشته .

دیگر محمد حسین شهید مشهدی که از خدام حرم حضرت رضا (ع) نیز بوده کتیبه داخل ایوان در مدرسه و حوالی محراب مسجد آنرا نوشته .

وبالاخره کتیبه بالای ایوان و دور ایوان آخر مدرسه و کتیبه متصل بایوان در مدرسه طرف چپ و سردر بخط احمد بن شهید است که در سال ۱۲۸۵ هـ نگاشته می باشد .
متأسفانه قسمت اعظمی از این کتیبه ها رو بخرابی است و آثار هنرمندان ایرانی در حال نابودی می باشد .

در ضلع شرقی این مدرسه بازار کوچکی است که طول آن تقریباً اندازه امتداد دیوار آنست . گویند این بازار جزو این بنا و باصطلاح - برف اندازه این محل بوده که بمرور زمان و بی توجهی اولیاء امور آن قسمتها غصب و این بنا رو به ویرانی است .

مدرسه میرزا جعفر دارای کتابخانه ایست که بیش از سه هزار جلد کتاب دارد و از آن میان دوهزار نسخه اش خطی است و این نسخ خطی وسیله جناب آقای کاظم مدیر شانه چی استاد دانشکده الهیات مشهد فهرست شده و در اختیار انجمن آثار ملی تهران قرار گرفته . تاکنون آنچه آنکه باید و شاید از این کتابخانه بهره ای گرفته نمیشد ، لکن امسال بهمت آقای مروارید که از روحانیون موجه شهر مشهد می باشند جمعی از نیکوکاران ، محلی نسبتاً مناسب برای کتابخانه ساخته شده و کتابهای فراوانی هم علاوه بر آنچه داشته تهیه گردیده و طلاب علوم دینی بخوبی و آسانی میتوانند از آن استفاده کنند .

کتابخانه فعلی در ضلع غربی مدرسه واقع است که در زیر آن سردابی قرار گرفته که در آن سرداب قبر شیخ حر عاملی متوفای ۱۱۰۴ هـ و پسرش و بانوی مدرسه میرزا جعفر است . مشخصات این مدرسه را بدین نحو میتوان

خلاصه کرد:

۱- نام	مدرسه میرزا جعفر
۲- محل	مشهد رضوی، در زاویه شرقی صحن کهنه .
۳- مساحت صحن مدرسه	۳۸ × ۵۷ متر مربع
۴- مساحت زیر بنا	۶ × ۵۷ + ۱۲ × ۳۸ متر مربع .
۵- واقف	میرزا جعفر تاجر خراسانی .
۶- تاریخ بنا	سال ۱۰۵۹ هجری .

- ۷- نوع وقف مخصوص التولیه .
- ۸- متصدی فعلی آقای شیخ محمد باقر سروقد مقدم .
- ۹- میزان درآمد سالانه ۱۷۸۲۶۰ / ریال .
- ۱۰- نوع مصرف حقوق طلاب و خادم و تنظیف و روشنایی .
- ۱۱- تعداد حجرات ۸۰ اتاق دارد
- ۱۲- تعداد طلاب ۱۵۰ نفر شب خواب و ۱۵۰ نفر دیگر فقط روزها بمدرسه می آیند .
- ۱۳- حقوق ماهانه طلاب —
- ۱۴- رقبات موقوفه دکاکین عرصه بازارچه نقیب ، منازل و حمام

کتابخانه های عمده مشهد

پژوهشگاه علوم - ۱ - فن و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی
کتابخانه رضوی

این کتابخانه در سال ۴۲۱ هجری تأسیس شده ، و اکنون دارای ۶۳۰۰۰ جلد کتاب می باشد که از آن میان ۱۰۲۰۰ نسخه آن خطی و بقیه چاپی می باشد ، کارکنانش ۳۶ نفر هستند و کتابهایش بر حسب موضوع طبقه بندی شده و دارای روشی خاص بخودش می باشد . نوع قفسه بندی بسته است .